

Developing Parenting Protocol For Parents of Children with Specific Learning Disability (Reading Impairment): Synthetic research approach

- Zoleykha Abedini** | PhD Candidate in Educational Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
- Rahim Badri Gargary** * | Full Professor, Educational Psychology Department, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
- Eskandar Fathiazar** | Full Professor, Educational Psychology Department, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
- Shahrooz Nemati** | Professor, Educational Psychology Department, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
- Shahram Vahedi** | Full Professor, Educational Psychology Department, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Abstract

Specific learning disability is one of the most common childhood disorders that in some cases continues into adulthood and affects various aspects of their future lives. The higher prevalence of learning disability with reading impairment in the country's schools and the problems caused by it, requires special attention. Children with this disorder, in addition to having difficulty reading, also have problems in other areas. The educational system is usually based on teaching materials and issues related to other areas such as special education and empowerment of the parents of these children have been neglected. While empowering parents can not only help improve the psychological issues that these children are struggling with because of the disorder; It can also be useful in improving the executive functions of these

* Corresponding Author: badri1346@tabrizu.ac.ir

How to Cite: Abedini, Z., Badri Gargary, R., Fathiazar, E., Nemati, Sh., Vahedi, Sh., (2022). Developing Parenting Protocol For Parents of Children with Specific Learning Disability (Reading Impairment): Synthetic research approach a, *Journal of Psychology of Exceptional Individuals*, 12(45), 27-67.

children. In this research, with a synthetic research approach and considering the seven-stage model of Sandlowski and Barso, we examined Articles published in Iranian magazines and foreign research articles. Out of 104 articles appropriate to the purpose of the research, 29 articles with the desired conditions were selected and examined in depth. The concepts extracted from this study were summarized in the form of 168 codes and 91 sub-categories, which finally, 24 main categories were obtained. Then, according to the obtained results, the training package of 8 parenting sessions was designed in accordance with the special conditions and characteristics of children with specific learning disability with reading impairment for the parents of these children.

Keywords: Specific Learning Disability, Parenting, Synthetic research.

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری (با آسیب خواندن): رویکردی سنتز پژوهانه

دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. *

استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

چکیده

اختلال یادگیری ویژه یکی از شایع‌ترین اختلالات دوران کودکی است که در برخی موارد تا دوران بزرگسالی نیز ادامه یافته و جوانب مختلف زندگی آنان در آینده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. میزان شیوع بالاتر اختلال یادگیری با آسیب خواندن در مدارس کشور و مشکلات ناشی از آن، ضرورت توجه ویژه‌ای را ایجاد می‌کند. کودکان دارای این اختلال علاوه بر مشکل در خواندن در زمینه‌های دیگری نیز با مشکلاتی مواجه‌اند. سیستم آموزشی به‌طور معمول بر پایه آموزش مواد درسی بوده و مسائل مربوط به زمینه‌های دیگری همچون آموزش و توانمندسازی ویژه والدین این کودکان مورد غفلت قرار گرفته است. درحالی‌که توانمندسازی والدین نه‌تنها می‌تواند در زمینه بهبود مسائل روان‌شناختی که این کودکان به‌واسطه دارا بودن این اختلال با آن دست‌به‌گریبان هستند، کمک‌کننده باشد؛ بلکه می‌تواند در راستای بهبود کارکردهای اجرایی این کودکان نیز مفید باشد. در این پژوهش با رویکردی سنتز پژوهانه و با در نظر گرفتن مدل هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو به بررسی مقالات پژوهشی داخلی و خارجی پرداختیم که

* نویسنده مسئول: badri1346@tabrizu.ac.ir

از میان ۱۰۴ مقاله متناسب باهدف پژوهش، ۲۹ مقاله دارای شرایط موردنظر انتخاب و موردبررسی عمیق قرار گرفت و مفاهیم استخراجی از این بررسی در قالب ۱۶۸ کد و ۹۱ مقوله فرعی خلاصه شدند که درنهایت، ۲۴ مقوله اصلی به دست آمد. سپس با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، طراحی بسته آموزش ۸ جلسه‌ای فرزندپروری متناسب با شرایط و ویژگی‌های خاص کودکان دارای اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن برای والدین این کودکان اقدام شد.

کلیدواژه‌ها: اختلال یادگیری ویژه، فرزندپروری و سنتزپژوهی.

مقدمه

اختلالات یادگیری ویژه^۱ یکی از زمینه‌های موردعلاقه پژوهشگران روان‌شناسی و علوم اعصاب بود. این اختلال، یک اختلال عصبی-تحوالی^۲ است که بر اثر تعامل عوامل ارثی و محیطی بر توانایی مغز در ادراک یا پردازش اطلاعات کلامی و غیر کلامی تأثیر می‌گذارد. مشخصه این اختلال، مشکلات پایدار در زمینه یادگیری مهارت‌های تحصیلی مربوط به خواندن، بیان نوشتاری و ریاضیات است که در اوایل کودکی شروع می‌شود و با توانایی هوشی کلی کودک هم‌خوانی ندارد (بولند و وردوین^۳، ۲۰۲۲). این مشکلات یادگیری با کم‌توانی ذهنی^۴، اختلال بینایی یا شنوایی^۵، اختلالات روانی یا عصبی دیگر، ناملاپمات روانی-اجتماعی، فقدان مهارت در زبان، آموزش تحصیلی، آموزش تحصیلی نامناسب، بهتر توجیه نمی‌شود (راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی، ۲۰۱۳). در این بین شیوع اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن نسبت به دیگر اختلالات یادگیری بیشتر بوده به طوری که به گفته والیس^۶ (۲۰۰۵)، ۸۰ درصد دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری، در خواندن مشکل دارند. اختلال خواندن یا خوانش پریشی، واژه جایگزینی است که برای اشاره به الگوی مشکلات یادگیری به کار برده می‌شود که با مشکلاتی در تشخیص درست یا فصیح کلمات، رمزگشایی نامناسب و توانایی هجی کردن ضعیف مشخص می‌شود (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). مطالعات عصب‌شناختی گویای این است که علاوه بر نقایص پردازش واج‌شناختی، توجه و کارکردهای اجرایی نیز دچار نقصان شده‌اند (منگینی، فینزی، بناسی بولزانی و همکاران^۷، ۲۰۱۰؛ جی، خاوو، گیو، چن، خاوو، جینگ و ویو^۸، ۲۰۲۱).

^۱ Specific learning disability

^۲ Neurodevelopmental disorders

^۳ Boland, & Verduin

^۴ global developmental delay

^۵ hearing or vision disorders

^۶ Wallace

^۷ Menghini, Finzi, Benassi, et al

^۸ Ji, Zhao, Gu, Chen. Zhao, Jiang & Wu

یکی از مهم‌ترین نظریات مطرح‌شده در تبیین اختلالات یادگیری، نظریه‌های روان‌شناختی‌ای هستند که نقص‌ها و ضعف‌های شناختی این کودکان را، در بروز این اختلالات دخیل می‌دانند؛ بر اساس این نظریه‌ها، کارکردهای پایه شناختی در این کودکان، به پیشرفت و رشد لازم خود نرسیده و این‌گونه نقص‌ها زمینه‌ساز بروز اختلالات یادگیری هستند. امروزه کارکردهای پایه شناختی را به‌عنوان کارکردهای اجرایی نام‌گذاری کرده‌اند. کارکردهای اجرایی اصطلاحی است کلی که همه فرآیندهای شناختی پیچیده را در انجام تکالیف هدف‌مدار دشوار و یا جدید ضروری هستند، در خود جای می‌دهد (هیزوگرام، ۲۰۰۰، به نقل از غیائی گیشی، مشهدی و غنائی چمن‌آبادی، ۱۳۹۷). تعریف دوبل (۲۰۲۰) از کارکردهای اجرایی عبارت است از "توسعه مهارت‌های استفاده از کنترل در خدمت رفتار" که بر اساس آن "اهداف خاص محتوای ذهنی مانند دانش، باورها، ارزش‌ها، هنجارها، علایق و ترجیح‌های مربوط به کودکان را با رشد ایجاد می‌کند و نحوه استفاده آن‌ها از کنترل را فعال می‌کند.

دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری ویژه، از اختلال در حافظه آینده‌نگر^۱ (جی، خاوو، گیو، چن، خاوو، جینگ و ویو^۲؛ ۲۰۲۱)؛ و نیز آسیب به حافظه کاری، رنج می‌برند (بیکن، پارمیتیر و بار^۳؛ ۲۰۱۳) که یکی از کارکردهای اجرایی مهم و مؤثر در اختلال خواندن است (اسمیت-اسپارک و فیسک^۴؛ ۲۰۰۷). کودکان دارای اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن در آزمون‌های حافظه کاری، مانند توالی عددی مستقیم و معکوس، حفظ کوتاه‌مدت کلمات از طریق تداخل محرک‌ها و تغییر تکالیف، تکرار الگوها از طریق افزایش طول، مقایسه توالی، بازشناسی و فراخوانی کلمات و غیر کلمات نقص دارند (ژانو،

^۱executive functions

^۲Doebel

^۳prospective memory

^۴Ji, Zhao, Gu, Chen. Zhao, Jiang & Wu

^۵Working memory

^۶Bacon, Parmentier & Barr

^۷Smith-Spark & Fisk

یانگ، سونگ و بی، ۲۰۱۵). به طور کلی کودکان دارای اختلال یادگیری، بخصوص کودکان دارای اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن، نقص‌هایی در فرآیندهای شناختی دارند (فلتچر، رید لین، فاجز و بارنز، ۲۰۱۹؛ اسمیت پارکا، هیریب، میسرک، ادواردستوری و زی‌یک، ۲۰۱۶؛ حسونندی، اردستانی، قاضی، حسوند و یدی، ۱۳۹۵؛ گوچ، اسنولینگ و هولمز، ۲۰۱۱). نقص در این فرآیندها نه تنها در کودکان دارای اختلال خواندن به چشم می‌خورد (بووس، بویل و کلی، ۲۰۱۰؛ هوکانن، ۲۰۰۸) بلکه در دانشجویان دچار اختلال یادگیری نیز قابل مشاهده است (کرک، گالاگر، کلمن، آناستازیو، ۲۰۰۹).

کارکردهای اجرایی در دوره نوزادی آغاز به رشد می‌کنند، در سال‌های پیش‌دبستانی و کودکی پیشرفت چشمگیری داشته و در اواخر دوران کودکی و نوجوانی بهبود می‌یابند (هیوجز، ۲۰۱۱). اگر تجربیات اولیه معیوب، همراه با محرومیت از تحریک کافی و استرس مداوم بوده باشد، فرآیندهای شناختی می‌تواند به طور جدی مختل شود (مک ون و موریسون، ۲۰۱۳؛ مک لافن، شردان و نلسون، ۲۰۱۷). همچنین بر اساس انجمن روان‌پزشکی آمریکا (۲۰۱۳) اختلال یادگیری بر اثر سه دسته علل نروبیولوژیکی، علل ژنتیکی و علل محیطی ایجاد می‌گردد. در حالی که بنا به گفته برونر خانواده نظام خرد و اولین و تأثیرگذارترین نظام محیطی است که کودک را در بر می‌گیرد (سانتراک، ۲۰۰۲)؛ و کیفیت تعاملات کودک و والدین و میزان تأمین فعالیت‌های متنوع خانواده، پیشرفت کودک را افزایش می‌دهد (کرک، گالاگر، کلمن، آناستازو، ۲۰۰۹).

۱ Zhao, Yang, Song & Bi,

۲ Fletche, Reid Lyon, Fuchs, Barnes

۳ Smith-Sparka, Henryb, Messerc, Edvardsdottira, Zi ecik

۴ Gooch, Snowling, & Hulme

۵ Booth, Boyle, & Kelly

۶ Hokkanen

۷ Kirk, Gallagher, Coleman, & Anastasiow

۸ Hughes

۹ McEwen, B., & Morrison

۱۰ McLaughlin, Sheridan & Nelson

از دیگر سو، بنا به گفته داوسون و گیور^۱ (۲۰۱۰)، کارکردهای اجرایی تحت تأثیر ژن‌هایی که از والدین به ارث می‌بریم و نیز محیط زیستی و اجتماعی که در آن زندگی می‌کنیم، قرار می‌گیرند. اگر والدین از مهارت‌های توجه و سازمان‌دهی خوبی برخوردار نباشند، شانس ما در دارا بودن مشکلات مهارت اجرایی افزایش می‌یابد. همچنین مدل پیشنهادی بارکلی در تبیین کارکردهای اجرایی، شامل پنج عنصر اساسی است: بازداری رفتاری، حافظه فعال (غیر کلامی)، درونی‌سازی گفتار (حافظه فعال کلامی)؛ خودتنظیمی تأثیر / انگیزه / برانگیختگی؛ و بازسازی. سنگ بنای این مدل بازداری رفتاری است. طبق این مدل، اگرچه مهارت‌های اجرایی از اوایل نوزادی شروع به ظهور می‌کنند، اما فقط در اواسط تا اواخر نوجوانی به سطح معقولی از رشد می‌رسند. قبل از این رشد، بزرگ‌سالان با "وام دادن" مهارت‌های اجرایی خود به کودک به جبران رشد ناقص او کمک می‌کنند. این از دو طریق اتفاق می‌افتد. اول به‌طور مستقیم و به‌صورت دستورالعمل‌ها، محدودیت‌ها و قوانین ارائه می‌شود. روش دوم شامل ساختن محیط به‌گونه‌ای است که مهارت‌های توسعه‌نیافته را جبران کند. در واقع، مهارت‌های اجرایی در کودکان ابتدا به‌صورت خارجی تجربه می‌شود که توسط والدین یا دیگر بزرگ‌سالان مسئول، به‌صورت راهنمایی یا محدودیت‌گذاری ارائه می‌شود. به تدریج، کودکان ابتدا با تقلید از عملکردهای اجرایی بزرگ‌سالانی که مشاهده می‌کنند و سرانجام با اتخاذ تصمیمات مستقل‌تر، برای تنظیم رفتار خود در غیاب بزرگ‌سالان، این مهارت‌ها را رشد و تنظیم می‌کنند. به‌طور کلی این اولین اصل کلیدی را هنگام تفکر در مورد چگونگی کمک به کودکان در توسعه مهارت‌های اجرایی به ما می‌دهد که پیشرفت تکاملی از خارج به درون صورت می‌گیرد (داوسون و گیور، ۲۰۱۰)؛ و طبق نظریه سیستمی برنفر و برنر خانواده اولین و مهمترین سیستمی است که فرد را فراگرفته است (سانتراک، ۲۰۰۲)؛ بنابراین ارتقای سطح فرزندپروری والدین با هدف کمک به ارتقای کارکردهای اجرایی کودکان دارای اختلال یادگیری خواندن و به

^۱ Dawson & Guare

^۲ Dawson & Guare

^۳ Santtrock

طبع آن بهبود اختلال یادگیری این کودکان می‌تواند کمک کننده باشد.

فرزندپروری فعالیتی پیچیده شامل روش‌ها و رفتارهای ویژه است که در تعامل با یکدیگر و یا به صورت مجزا در رشد کودک تأثیر می‌گذارند. به عبارتی پایه و اساس سبک فرزندپروری نشانگر تلاش‌های والدین برای کنترل و اجتماعی کردن فرزندانشان است. به‌طور کلی فرزندپروری دارای دو مؤلفه اساسی می‌داند؛ اولین مؤلفه، پاسخ‌دهی (صمیمیت و اطمینان بخشی) است که به میزان تلاش والدین برای رشد ابراز وجود و استقلال در کودک، حمایت و اطمینان بخشی به کودک و توجه به نیازهای آن‌ها اشاره دارد و مؤلفه دیگر تقاضاهای والدین (کنترل رفتاری) است که به تلاش والدین برای یکپارچگی خانواده و جذب فرزندان در خانواده از طریق داشتن تقاضاهای متناسب با توانایی‌های فرزندان، نظارت بر آنان و وضع مقررات اشاره دارد (بامریند، ۱۹۹۱). بسیاری از والدینی که فرزندانشان دارای ناتوانی در یادگیری هستند خود تصدیق می‌کنند که برای یادگیری بهتر فرزندانشان، نیاز به آموزش راهبردها و افزایش اطلاعات و واقعیت‌ها دارند. در پژوهشی پدیدارشناسی، مادران در گزارش‌های خود به مواردی همچون تکالیف تحصیلی، نقش پراسترس مادری و احساس نیاز به بهسازی و پیشرفت اشاره کردند (الیاس، دوهران، انور، لبراهیم، ۲۰۱۵). حقیقت این است که بسیاری از کودکان مبتلا به اختلال یادگیری ویژه، به سال‌ها همکاری و مشارکت والدین جهت رشد مهارت‌های عملکرد اجرایی، مهارت‌های زبانی و شرکت در مدرسه، نیاز دارند (فرانکلین، ۲۰۱۹). چراکه والدین نقش بسزایی در پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان دارای اختلال خواندن دارند (خالید و انجام، ۲۰۱۹).

نتایج پژوهش‌ها حاکی از آن است آموزش والدین منجر به ارتقای دامنه‌ی لغات و مهارت‌های خواندن (لانگین و میتهارتس^۵ و همین‌طور سنیچال^۱ به نقل از فلیتچ، رایدلین،

^۱Bamerind

^۲Alias, Dahlan, Anwar, Ibrahim

^۳Franklin

^۴Khalid, & Anjam

^۵Lonigan & Whitehurst

فاجز، بارنز، ۲۰۱۹)، در دانش‌آموزان دارای این اختلال می‌شود. پژوهش‌ها حاکی از آن‌اند که سبک‌های فرزندپروری می‌توانند برخی کارکردهای اجرایی همانند برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی عملکرد را پیش‌بینی کنند (صفائیان، ۱۳۹۱). در همین راستا، براون^۲ (۲۰۰۶) نیز در مدلی که جهت تبیین کارکردهای اجرایی ارائه کرده است، هیجان (مدیریت ناکامی و تنظیم هیجان‌ات) را به‌عنوان یکی از شش خوشه کارکردهای اجرایی بیان نموده، همچنین وارد^۳ (۲۰۰۷)، در مدل سه لایه‌ای کارکردهای اجرایی، خودتنظیمی را به‌عنوان یکی از لایه‌ها ذکر کرده؛ این درحالی است که پژوهش‌ها نشان می‌دهند مداخلات فرزندپروری اثربخشی قابل توجهی در زمینه تنظیم هیجان و خودتنظیمی فرزندان دارد (پیکانی و صالحی، ۱۳۹۹؛ خلقی، آقایی، فرهادی، ۱۳۹۸؛ عبدالمهدی و طاهر، ۱۳۹۸). ولی باین وجود هنوز توانمندسازی والدین به لحاظ تکنیک‌های فرزندپروری ویژه‌ی این کودکان، مورد اغماض قرار گرفته است.

بنا بر آنچه گفته شد خلاً در توانمندسازی خانواده به لحاظ تکنیک‌های فرزندپروری و مدیریت رفتار کودکان که ویژه‌ی شرایط و نیازهای این کودکان باشد، شایسته توجه است. تا بدین‌سان از یک سو بر کارکردهای اجرایی این کودکان (بلبر، ریور و بری، ۲۰۱۴) و از سوی دیگر به‌نوعی به یکی از عوامل دخیل در بروز اختلال یادگیری ویژه کودکان (محیطی) پرداخته شود (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳)؛ و همچنین به‌واسطه غنی‌سازی خانواده به رشد از خارج به درون کارکردهای اجرایی کمک شود (داوسون و گیور، ۲۰۱۰) و نهایتاً این که به‌واسطه آموزش فرزندپروری متناسب با شرایط ویژه آنان، این کودکان کمتر احساس شکست و حقارت در خانه داشته باشند چراکه به گفته سیگل^۴ (۲۰۱۶)، زمانی که این دانش‌آموزان شکست را در مدرسه و سایر زمینه‌های زندگی تجربه می‌کنند ممکن است احساس کنند مشکلی در آن‌ها وجود دارد به سبب آن احساس

^۱ S n chal

^۲ Brown

^۳ Ward

^۴ Siegel

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان...؛ عابدینی و همکاران | ۳۷

حقارت کنند. پس دور از انتظار نخواهد بود که آموزش فرزندپروری که متناسب با تجربیات و نیازهای والدین در راستای پرورش و تعامل با این کودکان طراحی شده باشد بر رشد و ارتقای آنان تأثیرگذار باشد. درحالی که باوجود برنامه‌های فرزندپروری عمومی با رویکردهای مختلف تاکنون چنین برنامه آموزش والدین ویژه این کودکان تدوین نشده است.

با توجه شواهد ذکرشده، سؤال اصلی پژوهش این است که؛ برنامه آموزش فرزندپروری کودکان با اختلال یادگیری ویژه خواندن، شامل چه اهداف، محتوی، روش‌های آموزش و فعالیت‌های یادگیری است؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، با رویکرد پژوهش کیفی از نوع سنتزپژوهی است. سنتزپژوهی که گاهی معادل فراتحلیل کیفی^۱ به کار می‌رود، ترکیب مؤلفه‌های خاص مجموعه ادبیات پژوهش است. هدف سنتزپژوهی ترکیب پژوهش‌ها به منظور خلق تعمیم‌ها است (اسکالادا-هرناندز و سان مارتین-رودریگز، ۲۰۱۹). مراحل سنتزپژوهی تحقیق حاضر بر اساس مدل هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو^۲ (۲۰۰۳) شامل: ۱-تنظیم پرسش پژوهش ۲- بررسی نظام‌مند متون ۳- جستجو و انتخاب منابع مناسب ۴- استخراج اطلاعات منابع ۵- تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها، ۶- کنترل کیفیت کدهای استخراجی و ۷- ارائه یافته‌ها؛ است.

مراحل انجام پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر بر اساس مدل هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۳) به شرح زیراند:

^۱ Synthetic research

^۲ Qualitative Meta-analysis

^۳ Sandelowski & Barroso

مرحله اول: تنظیم پرسش پژوهش

نخستین مرحله از تنظیم پرسش پژوهش، تمرکز بر «چه چیزی: what» مطالعه است، هدف از انجام این پژوهش، طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری با آسیب خواندن است که از طریق پاسخ به پرسش‌های «چه کسی: who»، «چه وقت: when» و «چگونگی: how»؛ تنظیم می‌شود. بنابراین پرسش اصلی این پژوهش بدین گونه مطرح می‌شود که: ویژگی‌های متمایز تشکیل‌دهنده برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری با آسیب خواندن کدام‌اند؟

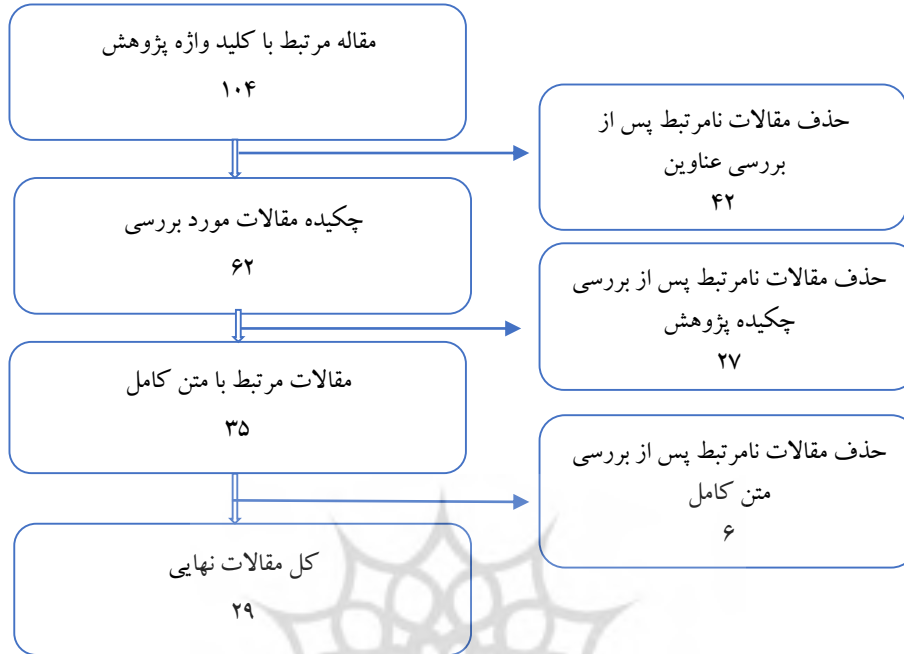
مرحله دوم: بررسی نظام‌مند متون

به‌منظور بررسی پیشینه و یافتن مطالعات و منابع مرتبط با عنوان پژوهش، با استفاده از کلیدواژه‌ای اختلال یادگیری خاص، اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن، اختلال خواندن، خوانش پریشی، والدگری، فرزندپروری، آموزش والدین، رابطه والد-کودک، اختلال بیش‌فعالی و نقص توجه، learning disability, learning disorder, reading difficulty, learning difficulty, dyslexia, parenting, mothers, mother-child relationship ADD & ADHD, attention deficit hyperactivity disorder, پایگاه‌های اطلاعاتی Elsevier, Pro Quest, Scopus, Springer, Pubmed, Google Scholar, direct, Sid, Magiran, عناوین و چکیده مقالات از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۰ مورد بررسی قرار گرفت. معیارهای ورود به مطالعه شامل مداخله‌های صورت گرفته با استفاده از آموزش فرزندپروری در والدین کودکان دارای اختلال یادگیری و بیش‌فعالی چاپ‌شده در مجلات علمی-پژوهشی داخل و خارج کشور؛ همچنین ارائه اطلاعات واضح و کافی در ارتباط با عناصر ساختاری پژوهش (هدف، مؤلفه، روش و نمونه) در گزارش پژوهش و ملاک خروج؛ مقالات ارائه‌شده در همایش‌ها، کنفرانس‌ها؛ و نیز مقالات غیرمرتبط باهدف پژوهش برای فرزندپروری مادران دارای کودکان با اختلال یادگیری، اختلال یادگیری ویژه با آسیب خواندن و اختلال بیش‌فعالی و نقص توجه بود.

مرحله سوم: جستجو و انتخاب منابع مناسب

در این مرحله، با جستجو از منابع و جمع‌آوری داده‌ها، ۱۰۴ مورد پژوهش خارجی و داخلی در فاصله سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۱ وارد تحقیق شدند. از آنجایی که با در نظر گرفتن ملاک‌های ورود و خروج پژوهش، تعداد مقالات مداخله‌ای صورت گرفته با استفاده از آموزش فرزندپروری در والدین کودکان دارای اختلال یادگیری و اختلال یادگیری خاص با آسیب خواندن کم بود و ما را به هدف پژوهشی مورد نظر نمی‌رسانید بنابراین با توجه به احتمال همبودی ۳۸٪ تا ۴۵٪ اختلال یادگیری خاص و اختلال بیش‌فعالی و نقص توجه (دوپاول، گروملی، ۲۰۱۳)، از مقالات مشابه در زمینه اختلال بیش‌فعالی و نقص توجه نیز استفاده گردید. در نهایت با توجه به ملاک‌های پژوهش، بررسی عناوین، چکیده، متن کامل و به اشباع رسیدن داده‌های مورد نیاز و حذف مقالاتی که ارتباطی با اهداف پژوهش نداشتند، در نهایت ۲۹ مقاله کاملاً مرتبط به صورت هدفمند انتخاب و با استفاده از ابزار گلین (دارای ۴ مقیاس اصلی: جامعه آماری، جمع‌آوری داده، طرح تحقیق و نتایج) به لحاظ روش‌شناسی سنجیده و سپس به‌طور کامل و دقیق مطالعه و بررسی شدند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱. نمودار مراحل گزینش، پالایش و سازمان‌دهی پژوهش‌ها

مرحله چهارم: استخراج نتایج منابع

پس از انتخاب نمونه‌ها، پژوهش‌های موردنظر بر اساس مشخصات نویسنده (نام و نام خانوادگی، سال انتشار و منبع)، عوامل مرتبط با موضوع پژوهش و مشخصات روش‌شناختی (روش پژوهش، ابزار پژوهش و جامعه پژوهش) در جدول ۱ طبقه‌بندی شدند.

جدول ۱. پژوهش‌های آزمایشی مرتبط با فرزندپروری کودکان دارای اختلال یادگیری

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
۱	اثربخشی برنامه آموزش والدین بر مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای ناتوانی یادگیری	سوسن علیزاده فرد و همکاران (۱۳۹۵)	نیمه آزمایشی	استرس والد‌گری، مهارت اجتماعی، فرزندپروری بار کلی	مادران و دختران مقطع ابتدایی دارای ناتوانی یادگیری مشهد
۲	مداخله در سازگاری اجتماعی و رفتار تکانشی دانش‌آموزان پسر مبتلا به ناتوانی یادگیری	مرتضی ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۴)	نیمه آزمایشی	کی‌مت، تکانشوری، بارات، سازگاری اجتماعی و فرزندپروری آدلری	مادران کودکان دارای ناتوانی یادگیری ریاضی شهرستان نورآباد
۳	اثربخشی فرزندپروری مثبت بر مشکلات عاطفی-رفتاری کودکان با اختلال یادگیری	امیرطهماسب و همکاران (۱۳۹۷)	نیمه آزمایشی	چک‌لیست مشکلات عاطفی-رفتاری راتر، فرزندپروری مثبت	دانش‌آموزان ابتدایی مرکز آرمان و مادرانشان
۴	تأثیر بازی درمانی مادران بر مشکلات رفتاری کودکان sLD	سمیه تکلوی (۱۳۹۰)	روش شبه آزمایشی	پرسش‌نامه مشکلات رفتاری راتر	دانش‌آموزان دختر دبستان اردبیل

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
۵	اثربخشی فرزندپروری مثبت به مادران بر افزایش توانایی خواندن کودکان نارساختوان	شیرین علایی فر و همکاران (۱۳۹۳)	روش شبهه آزمایشی	مقیاس نارساختوانی نما و برنامه فرزندپروری مثبت	دانش‌آموزان نارساختوان مرکز ولیعصر
۶	اثربخشی برنامه گروهی والدگری مثبت بر نشانه‌های ADHD کودکان	ثریا عابدی و همکاران (۱۳۹۱)	نیمه تجربی	مقیاس درجه‌بندی کانرز، اطلاعات دموگرافیک و برنامه والدگری مثبت	۲۶ کودک با اختلال ADHD مرکز اخوان
۷	اثربخشی فرزندپروری مثبت و ذهن‌آگاهی بر رابطه مادر-فرزند و رابطه همشیران در خانواده با کودک ADHD	سپیده پورحیدری و همکاران (۱۳۹۶)	نیمه آزمایشی	رابطه والد- فرزند، پرسشنامه همشیران، فرزندپروری مثبت و ذهن- آگاهی	مادران دارای فرزند دچار ADHD مراکز مشاوره اهواز
۸	اثربخشی فرزندپروری ذهن آگاهانه بر مشکلات رفتاری کودک و استرس مادران دارای فرزند ADHD	نرجس فضل‌ی، ایلناز سجادیان (۱۳۹۵)	نیمه تجربی	سیاهه رفتاری کودکان، تنیدگی والدین، فرزندپروری ذهن‌آگاهانه	مادران دارای کودک مبتلا به ADHD مراکز مشاوره اصفهان
	معرفی، توضیح ADHD، مشاهده و ثبت رفتار، رابطه والد- کودک، افزایش رفتار مطلوب، کاهش رفتار نامطلوب، موانع حفظ تغییر				
	تأثیر کودک بر خانواده، هدایت خودکار، آگاهی در لحظه حال، واری بدنی، مراقبه، یوگا هشیارانه، تجارب خوشایند و ناخوشایند، صبر، پذیرش، فعالیت لذت‌بخش، تجسم‌سازی				
	قوانین گروه، مشاهده فرزند، سپاس‌گزاری، یوگا، مشاهده بدن، شفقت، تصویرسازی، استرس والدگری و پذیرش آن، طرح‌واره والدین، نیازها،				

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
					تصویرسازی، مراقبه
۹	اثربخشی برنامه والدگری مثبت بر رابطه مادر-کودک در کودکان ADHD	ثریا عابدی و همکاران (۱۳۹۱)	پیش تجربی	اطلاعات جمعیت شناختی، رابطه والد-کودک و والدگری مثبت	مادران دارای کودک با اختلال ADHD
۱۰	اثربخشی والدگری مثبت به مادران کودکان ADHD بر مشکلات برون-سازی شده	کولایی و همکاران (۱۳۹۴)	نیمه تجربی	چک لیست رفتاری کودکان آخنباخ، برنامه والدگری مثبت	۲۲ نفر از مادران دارای کودکان adhd در کلاله
۱۱	اثربخشی آموزش مدیریت به مادران بر بهبود فرزندپروری و کاهش علائم ADHD	طاهره بهمنی و حمیده علیزاده (۱۳۹۰)	نیمه آزمایشی	نشانه‌های مرضی کودکان و برنامه مدیریت والدین شهر بهبهان	دانش‌آموزان adhd و والدین آن‌ها در شهر بهبهان
۱۲	اثربخشی آموزش فرزندپروری مثبت بر کاهش نشانه‌های مرضی کودکان adhd	بهناز جعفری و همکاران (۱۳۹۰)	نیمه آزمایشی	پرسشنامه علائم مرضی و برنامه فرزندپروری مثبت	مادران دارای کودک دارای اختلال adhd
۱۳	اثربخشی	مهدیه بهبهانی و	نیمه	خودکارآمد	کودکان دارای هدایت خودکار، یوگا،

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
	فرزندپروری ذهن آگاهانه بر نشانه‌های بالینی و خودکارآمدی کودکان	فاطمه برزگر (۱۳۹۶)	آزمایشی	ی، تشخیص ADHD اسنپ و فرزندپروری ذهن آگاهانه	اختلال adhd و مادران آنها
۱۴	اثربخشی فرزندپروری مبتنی بر ذهن آگاهی بر اضطراب، تعارض والد-فرزند و خود اثرمندی والدگری مادران دارای کودک ADHD	علی شریفی ریگی و همکاران (۱۳۹۷)	نیمه آزمایشی	کانرز، اضطراب بک، راهبردهای تعارض، خوداثرمندی والدگری، وفرزندپروری ذهن آگاهانه	کلیه مادران دانش آموزان دختر ۶-۱۲ ساله شهر نورآباد
۱۵	تأثیر آموزش فرزندپروری مثبت بر مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان دچار اختلال ADHD	مریم اسماعیل‌زاده کیانی و همکاران (۱۳۹۴)	نیمه آزمایشی	مشکلات رفتاری کانرز، توانایی‌ها و مشکلات و فرزندپروری مثبت ساندرز (۲۰۰۵)	مادران کودکان adhd مراجعه‌کننده به مرکز رازی کرج
۱۶	اثربخشی آموزش فرزندپروری مثبت به مادران بر کاهش نشانه‌های ADHD	رقیه گندمانی و همکاران (۱۳۹۶)	نیمه آزمایشی	پرسشنامه مرضی کودکان ۴- C و فرزندپروری مثبت	کودکان با اختلال ADHD و مادران آنها در شهر مشهد

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
۱۷	تأثیر برنامه تربیت سازنده، به مادران بر مشکلات رفتاری کودکان مبتلا به ADHD	فاطمه محرری و همکاران (۱۳۸۸)	نیمه آزمایشی	کانرز، وضعیت خانوادگی و آموزش تربیت سازنده	۶۰ مادر دارای کودک با اختلال ADHD
۱۸	تأثیر آموزش گروهی والدین کودکان ADHD بر اختلال رفتار فرزندان شان.	پارسا هوشور و همکاران (۱۳۸۸).	نیمه آزمایشی	اطلاعات دموگرافیک، رده‌بندی والدین کانرز و فرزندپروری مثبت	۵۴ کودک مبتلا به اختلال ADHD و مادران آنها
۱۹	اثربخشی فرزندپروری مثبت بر کم‌توجهی و بیش‌فعالی-تکانشوری کودکان ADHD	شیخی ولاشانی و شهشانی، (۱۳۹۹)	نیمه آزمایشی	کانرز، مشکلات رفتاری کودکان، فرزندپروری مثبت	تمام کودکان ADHD خمینی شهر و والدین آنها
۲۰	مشارکت والدین (CAPP): مداخله-ای برای والدین کودکان مبتلا به صرع و sLD	Janice M. Buelow at all ((۲۰۱۳))	آزمایشی	مقیاس مراقبت‌های روان‌شناختی و برنامه (CAPP)	۳۱ مراقب اصلی کودکان مبتلا به صرع و sLD
۲۱	آموزش ذهن آگاهی برای والدین و فرزندان ADHD آنها و	Nirbhay N. Singh at all ((۲۰۰۹))	مطالعه موردی	مصاحبه، رضایت از تعامل با فرزند و	دو مادر و پسرانشان که دارای اختلال بیش‌فعالی

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
	افزایش میزان رضایت			آموزش ذهن آگاهی (والد و فرزند)	بودند
۲۲	آموزش والدین بارکلی، حافظه کاری و ترکیب آن‌ها برای کودکان ADHD	Z, Hosainzadeh Maleki & at all (2014)	طرح آزمایشی	اسنپ، رفتار، مصاحبه، و کسلر ۴، آموزش والدین و بارکلی و حافظه	۳۶ شرکت‌کننده مبتلا به ADHD و مادران آن‌ها
۲۳	آموزش والدین کودکان ADHD و مشکلات رفتاری باقی‌مانده پس از درمان	E, Nobel. P, Hoekstra & at all (۲۰۱۹)	طرح آزمایشی	رفتارهای مخل کودک، ارزیابی ADHD و اسنپ و ODD	کودکان دارای اختلال والدین آن‌ها
۲۴	آموزش والدین رفتاری و ذهن-آگاهی، آموزش برای خانواده کودکان ADHD	J. Mah, Candice & at all (۲۰۲۰)	طرح آزمایشی	اطلاعات جمعیت شناختی و شناختی و فرزندپروری رفتاری و ذهن آگاهانه	۶۳ کودک دارای اختلال ADHD والدین آن‌ها
۲۵	مدل آموزش رفتاری والدین مبتنی بر جامعه برای نگرانی‌های مرتبط با ADHD	A. Chacko & at all (۲۰۱۷)	آزمایشی	تعهد درمانی والدین، رفتار والدین، صلاحیت والدین و	۱۶۱ خانواده از کودکان دارای ADHD

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	روش‌شناسی		
			روش	ابزار پژوهش	جامعه پژوهش
				استرس والدین و ...	خود بررسی و اتمام
۲۶	آموزش والدین برای خانواده‌ها کودکان ADHD و رفتار سرکشی / پرخاشگرانه	Jeffrey S. Danforth & at all (۲۰۰۶)	شبهه آزمایشی	واژگان، تصویری، مصاحبه، برنامه فرزندپروری (BMFC) و ...	آموزش روان‌شناختی، یادگیری اجتماعی، گام‌های ۱ تا ۶ برنامه BMFC، ایجاد وقفه، مشکلات خاص و گام - های برنامه BMFC
۲۷	درمان‌های مبتنی بر والدین برای کودکان پیش‌دبستانی دارای اختلال ADHD	Edmond, D, Sonug & at all (۲۰۰۶)	شبهه آزمایشی	مصاحبه بالینی ساختار یافته برای ارزیابی علائم اصلی ADHD ((PACS	آموزش روان‌شناختی، پذیرش، توجه، ارتباط، شمارش معکوس، یادآوری‌ها، محدودیت - ها، جلوگیری از تهدید، زمان سکوت، جمع‌بندی
۲۸	برنامه ذهن آگاهانه برای والدین و معلمان کودکان مبتلا به ADHD	C.Miller & B.Brooker ((۲۰۱۷)	شبهه آزمایشی	علائم افسردگی، سلامت بیمار، برنامه ذهن آگاهانه برای والدین و معلمان و ...	آموزش روان‌شناختی، اسکن بدن، مراقبه، رویدادهای خوشایند و ناخوشایند، اسکن بدن، لحظات واکنش‌پذیری، سبک‌های ارتباطی
۲۹	آموزش والدین به صورت خودآموز یا با هدایت برای کودکان ADHD	Simone Breider & at all (۲۰۱۹)	آزمایشی	چک‌لیست رفتار کودک	آموزش تلفیقی (آموزش روان‌شناختی، ثبت رفتار و ...) و آموزش با هدایت درمانگر (آموزش روان‌شناختی، ثبت رفتار و ...)

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی

در این مرحله، برای تمام عوامل استخراج شده از منابع مرتبط با فرزندپروری، یک کد در نظر گرفته شد و سپس این کدها با توجه به منابعی که از آن‌ها استخراج شده و همچنین میزان فراوانی آن‌ها، طبقه‌بندی شدند (جدول شماره ۲).

جدول ۲. کدبندی و استخراج مفاهیم و مقولات فرعی و اصلی از تحقیقات

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
۱	آموزش روان‌شناختی	ماهیت و پیش‌آگهی-درمان کارآمد	مقدمه، آموزش روان‌شناختی (اختلال یادگیری، انواع آن، شیوع و علل پدید آمدن آن)، درمان‌های مؤثر، بها دادن به برجسته زده شده	۱-۲-۴-۵- ۷-۹-۱۱- ۱۹-۲۵-۲۹
۲	معرفی و تعیین ساختار	معرفی و اخذ تعهد - کلیات و اهداف برنامه - ساختار و قوانین	معرفی (خود و اعضا، کلیات و اهداف، ساختار)، گروه‌بندی و قوانین و اصول آن، تنظیم خط‌مشی، تعیین جلسات اخذ تعهد و ایجاد فضای درمانی	۶-۷-۸-۹- ۱۰-۱۴-۱۵- ۱۹-۲۳-۵۴- ۲۹
۳	سبک‌های فرزندپروری	سبک‌های فرزندپروری - ضعف رفتاری والدین - آگاهی به سبک فرزندپروری خود - عوامل مؤثر	سبک‌های فرزندپروری (مثبت، مبنی بر نظرات آدلر، ذهن آگاهانه، رفتاری و BMFC)، اصول و عوامل مؤثر بر آن‌ها و تأثیر آن بر کودک، ضعف رفتاری والدین، آگاهی والدین به سبک فرزندپروری خود، تغییر نگرش والد	۲-۳-۸-۱۰- ۱۴-۲۱-۱۲- ۱۳-۱۴-۱۶- ۲۴-۲۶
۴	خودآگاهی والدین و راهکار	هیجان - هدایت خودکامی - آموزش کنترل هیجان به مادر - کنار آمدن با مشکل کودک	آگاهی و پذیرفتن هیجان و استرس والدگری، کنترل هیجان، تفکر و هیجان، بی‌نظمی هیجان، واکنش و عدم واکنش، استرس و تغییر، هدایت خودکار، توقف دستورات، مراقبت، احساسات و خلق و خو، نیازها، نگرش مهربانانه و بدون قضاوت و پاسخ مهربانانه، بینش و تغییر نگرش، حواس، سیستم جنگ‌و‌گریز و تسلیم، تأثیر حس بر ادراک و ارتباط، اجتناب حسی	۱-۲-۷-۸- ۱۳-۱۴-۱۶- ۱۸-۲۴-۲۵- ۲۷-۲۸
۵	اهمیت خانواده	اهمیت خانواده و	فضای خانواده و موقعیت‌های دردسرساز در	۲-۳-۵-۷-

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
		فضای آن - تأثیر کودک بر خانواده - روابط والدین و بقا خانواده	آن، تأثیر کودک دچار اختلال بر خانواده، شبکه‌های ارتباطی و تصحیح آن، بقای خانواده، اختلاف نظر و هماهنگی والدین و تنظیم روابط، تأثیر اختلال بر کودک و خانواده	۱۰-۱۲-۱۴- ۱۹-۲۳-۲۵
۶	رابطه والد-کودک	-اهمیت ارتباط والد-کودک - تعاملات مثبت والد - کودک	الگوهای تعاملی، ارتباط والد-کودک، ارتباط مؤثر (حضور مثبت، توجه، افزایش آگاهی، پاسخ با مهربانی، ابراز محبت (جسمانی و کلامی) و تجربه مثبت)، نگرش به تعارض به‌عنوان چالش، فرزندپروری مثبت و ارتباط	۱-۳-۵-۶- ۹-۱۲-۱۴- ۱۵-۱۶-۱۷- ۱۸-۱۹-۲۲- ۲۳-۲۵
۷	مشاهده و ثبت رفتار	-مشاهده و ثبت رفتار در جدول- تعیین اهداف	مشاهده و ثبت رفتار و رویدادهای استرس‌زا، جدول رفتاری، تعیین اهداف، تشویق والدین به مرور اهداف	۱-۳-۶-۹- ۱۰-۱۲-۱۴- ۱۹-۲۹
۸	رفتارشناسی کودک	-رفتار هنجار و ناهنجار - علل و عوامل مؤثر بر رفتار	رفتار هنجار و ناهنجار، عوامل مؤثر بر رفتار و مشکلات رفتاری (خانواده، ژنتیک، محیط)، تغییر رفتار والدین و تأثیر مثبت بر رفتار فرزند	۳-۵-۹-۱۲- ۱۵-۱۶-۱۷- ۱۸-۱۹-۲۳- ۲۷
۹	افزایش رفتار مطلوب	-اصول توجه به رفتار مثبت - تقویت‌کننده‌ها	توجه به رفتار مثبت، افزایش رفتارهای مطلوب از طریق انواع تقویت‌کننده‌ها (توجه، تشویق (کلامی، پاداش، اقتصاد ژتونی، فعالیتی))	۱-۲۹- ۴-۷-۸-۱۳- ۱۴-۱۹-۲۰- ۲۱
۱۰	شکل‌دهی رفتار	-اصول شکل‌دهی رفتار - آموزش رفتار مطلوب	اصول شکل‌دهی رفتار، آموزش رفتار و مهارت مطلوب (آموزش اتفافی، الگوسازی، آموزش، مثال، پپرس، بگو، انجام بده)	۱-۹-۱۰- ۱۵-۱۷-۱۶- ۱۸-۱۹-۲۶
۱۱	جلوگیری از رفتار نامطلوب	-کنترل رفتار نامطلوب - ارزیابی رفتار ناسازگار - تنبیه - مدیریت رفتار در موقعیت‌های دشوار	کنترل رفتار نامطلوب (خفیف و شدید) و اصلاح رفتار، نادیده انگاری، وضع قوانین و پیامد، محدودیت، ایجاد ساختار، فرصت دادن، شمارش معکوس، یادآور، ارزیابی رفتار ناسازگار، تنبیه (تفاوت تنبیه، تقویت منفی، انضباط، جایگزین تنبیه)، موقعیت با کنترل پایین و پردردسر، داستان متناقض	۱-۲۹- ۷-۱۳-۱۹- ۲۰-۲۱
۱۲	ذهن آگاهی	- واریسی بدنی -	ذهن آگاه و ذهن مبتدی، استرس صبحگاهی،	۱-۵-۷-۸-

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
		تمرین ذهن آگاهانه - تجسم سازی ذهنی - وقایع خوشایند و ناخوشایند - یوگا	استراحت، واریسی بدن، تمرین ذهن آگاهی (خوردن کشمش، خواندن شعر، برگ‌های روی رودخانه، فرزند به مثابه کشمش، پیاده‌روی، مشاهده، یک روز)، مراقبه (نشسته؛ بر عشق و مهربانی؛ بر تصمیم؛ سنگ، مهره و تبله)، تصویرسازی، رویدادهای خوشایند و ناخوشایند، فعالیت لذت‌بخش، وقفه، باز بودن به تجربه، من افکار خود نیستم، واکنش‌پذیری، یوگا (خوابیده و ایستاده).	۱۳-۱۴-۲۱- ۲۴-۲۸
۱۳	تعمیم	- کاربرد مهارت‌ها در زندگی - توانایی والدین در اجرا	کاربرد مهارت‌ها در زندگی روزمره (خانه و مدرسه)، مشکلات اجرا، بهبود رفتار، تعمیم، کنار آمدن والدین، بازی نقش، بازیابی.	۴-۹-۱۱- ۱۷-۲۲-۲۷- ۲۹
۱۴	طرح‌واره	- طرح‌واره والدین - واکنش بازتابی طرح‌واره	طرح‌واره‌های والدین و واکنش‌های بازتابی، بازشناسی الگوهای فرزند‌پروری کودکی والدین و تأثیر آن بر کیفیت فرزند‌پروری آن‌ها	۸-۱۴
۱۵	پذیرش	- پذیرش - کاربردهای پذیرش	پذیرش و کاربردهای آن، آگاهی و پذیرفتن استرس والدگری	۷-۸-۱۴- ۲۱-۲۲-۲۷
۱۶	سپاس‌گزاری	-سپاس‌گزاری- قدردانی از خود	مفهوم سپاس‌گزاری، قدردانی از خود به‌عنوان والد و فرزند	۸-۱۳
۱۷	مهارت‌های اجتماعی	آموزش و مدیریت مهارت‌های اجتماعی	مهارت‌های حل مسائل اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی در منزل و مدرسه، مشکلات اجتماعی در آینده و نحوه مقابله با آن.	۱-۱۱
۱۸	شفقت	- مهربانی با خود - مدیتیشن مهربانانه	مهربانی با خود، تمرین شفقت، مدیتیشن خودشفقت‌ورزی، دوست داشتن همراه با مهربانی، شفقت و تعامل با آگاهی	۸-۱۳-۱۴- ۲۱-۲۴
۱۹	توانمند سازی والدین	- صبر-تحمل ناامیدی - استراتژی مدرسه - اعتماد به نفس	مفهوم صبر، تحمل ناامیدی، عملکرد اجرایی و استراتژی‌های مدرسه، عزت‌نفس و اعتماد به نفس، ارائه توصیه و تقویت خودپنداره مثبت	۵-۷-۱۵- ۱۶-۱۸-۲۴- ۲۸
۲۰	بازی	- اهمیت و تأثیر بازی - قوانین بازی	اهمیت و تأثیر بازی، قوانین و نحوه اجرا، نوع اسباب، بازی برای رفع یا پیشگیری از مشکلات	۴-۱۵-۲۳-۲۴

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
			رفتاری، زمان بازی، بازی کودک محور	
۲۱	دیگر اختلالات	- ADHD - نافرمانی - اضطراب و افسردگی	توضیح ADHD، انواع و میزان شیوع آن، نشانه‌ها، عوامل به وجود آورنده و تشدیدکننده، توضیح اختلال نافرمانی، افسردگی، اضطراب	۳-۶-۹-۱۲- ۲۲-۱۸-۱۵ تا ۲۹
۲۲	حل مسئله	- حل مسئله - حل مسئله مشارکتی	حل مسئله (مدیریت مشکلات رفتاری)، بحث، ثبت، حل مسئله مشارکتی	۱۰-۱۷-۲۰- ۲۴-۲۵
۲۳	ارزیابی و بررسی	- ارزیابی و بررسی تکالیف - ارزیابی کنار آمدن والدین	مرور و بحث در تکالیف، ارزیابی، ارزیابی نیمه‌ی راه، مشاهده والدین و کودکان در تعامل و سپس بحث با والدین در این زمینه	۸-۱۳-۱۴- ۲۷-۲۴-۲۸- ۲۹
۲۴	مرور، جمع- بندی و اتمام جلسات	- مرور جلسات گذشته- تسلط و رفع اشکال- حفظ تغییرات و موانع- معرفی منابع - جلسات پیگیری	مرور و جمع‌بندی، پرسش و پاسخ، تسلط بر آموخته‌ها، موانع حفظ تغییر و راهکار، رفع اشکال، مشکلات خاص، توصیف فرآیند، کتاب و سایت‌های مفید، سپاسگزاری، اجرای آموخته‌ها (۲ هفته)، پیگیری (همراه با راهنمایی).	۲ تا ۲۹ به جز ۴-۱۷-۲۳-۲۸

مرحله ششم: کنترل کیفیت کدهای استخراجی

در این مرحله جهت کنترل کیفیت، همچنین جهت بررسی پایایی کدها، دیدگاه‌ها و تأیید تعدادی از نویسندگان منابع موردبررسی قرار گرفت. بدین‌صورت که کدهای استخراج‌شده برای ۴ نفر از نویسندگان مسئول پژوهش‌های آزمایشی مرتبط با فرزندپروری کودکان دارای اختلال یادگیری که در گرایش‌های مختلف رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی تخصص داشته‌اند ارسال شد و مورد تأیید قرار گرفت.

مرحله هفتم: ارائه یافته‌ها

در مرحله آخر به ارائه یافته‌ها از مراحل پیشین پرداخته می‌شود که در اینجا با توجه به بررسی معانی کدها، آن‌ها در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی شدند. سپس مفاهیم به‌دست‌آمده جمع شده و در مقوله‌های کلی‌تر قرار گرفتند. به‌طوری‌که مفاهیم

استخراجی در ۱۶۸ کد و ۹۱ مقوله فرعی خلاصه شدند که درنهایت، ۲۴ مقوله اصلی به دست آمد (جدول ۳).

مطابق جداول استخراج‌شده فوق (جدول ۲)، برنامه آموزش فرزندپروری شامل ۱۳ مقوله هسته‌ای یا هدف است که بر مبنای اهداف و مقوله‌های به‌دست‌آمده و با الهام از برنامه آموزش فرزندپروری ذهن آگاهانه (۲۰۱۴)، برنامه آموزش فرزندپروری بارکلی (۱۹۹۷) و فرزندپروری مثبت ساندرز (۱۹۹۹)، محتوای آموزش و فعالیت‌های فرزندپروری برای مادران دارای فرزند با اختلال یادگیری خواندن به‌صورت زیر طراحی گردید (جدول ۳).

جدول ۳. طراحی هدف، محتوا و فعالیت‌های برنامه آموزش فرزندپروری

جلسه	هدف	محتوا	فعالیت یا تکالیف اعضای گروه
جلسه اول	- درک آموزش روان‌شناختی و تعیین و ساختار	- چگونگی معرفی اعضا، قواعد و قوانین آموزش	- در زمان رسیدگی به تکالیف فرزندان چه مسائلی روبه‌رو می‌شوید؟
	- آشنایی و تعیین ساختار	- افزایش آگاهی در زمینه ماهیت و پیش آگهی و درمان کارآمد	- در زمان بروز شکل رفتاری در فرزندان با چه مسائلی رو به رو می‌شوید؟
	- درک سبک-های فرزندپروری	- افزایش میزان آگاهی در زمینه مفهوم فرزندپروری رفتاری، ذهن	- به نظر شما اختلال رفتاری فرزند شما در اثر کدام‌یک از علل اختلال رفتاری است
	- آشنایی با اصول آگاهانه و مثبت	- آگاهانه و مثبت	- یک موقعیت دشوار فرزندپروری خود را مثال بزنید
	- آشنایی با اصول مشاهده و ثبت رفتار	- افزایش آگاهی والدین نوع سبک فرزندپروری خود	- تمرین خورد کشمش با ۷ عدد کشمش
	- کسب مهارت در زمینه تمارین ذهن آگاهانه	- چگونگی نحوه ثبت رفتار	- تمرین فرزند همانند کشمش
	- درک خود آگاهی والدین و راهکار	- افزایش آگاهی در زمینه استرس والدین و روش‌های مقابله با آن و کنار آمدن با مشکل‌های کودک	- ثبت رفتار کودک به‌صورت آموزش داده‌شده
جلسه دوم	- درک خود آگاهی والدین و راهکار	- افزایش آگاهی در زمینه استرس والدین و روش‌های مقابله با آن و کنار آمدن با مشکل‌های کودک	- چگونه از خود به‌عنوان والد مراقبت می‌کنید؟ (تمثیل ماسک اکسیژن در هواپیما)
			- به خاطر آوری موقعیت فرزندپروری دشوار

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان...؛ عابدینی و همکاران | ۵۳

جلسه	هدف	محتوا	فعالیت یا تکالیف اعضای گروه
	<p>- تقویت ارتباط مثبت والد- کودک</p> <p>- آشنایی با اصول ذهن آگاهی</p>	<p>در درازمدت</p> <p>- چگونگی مراقبت از خود به عنوان والد</p> <p>- افزایش آگاهی ضرورت رابطه والد-کودک</p> <p>- چگونگی تعاملات مثبت والد کودک</p> <p>- کسب مهارت تمرین رسمی اسکن بدنی</p> <p>- افزایش آگاهی به وقایع خوشایند و ناخوشایند</p>	<p>در هفته گذشته</p> <p>-انتخاب چند راهکار برای بهبود ارتباط مثبت و توضیح نحوه انجام آن</p> <p>- زمان مخصوص بازی</p> <p>-انجام اسکن بدنی با راهنمایی پژوهشگر و دقت به تغییرات حاصله قبل و بعد از این تمرین</p> <p>-تمرین طعم لحظه‌های خوش</p>
جلسه سوم	<p>- آشنایی با اصول افزایش رفتارهای مطلوب</p> <p>- آشنایی با اصول ذهن آگاهی</p>	<p>افزایش میزان آگاهی در زمینه افزایش رفتار مطلوب</p> <p>- چگونگی توجه به رفتار مثبت</p> <p>- افزایش آگاهی در زمینه تقویت کننده‌ها</p> <p>- افزایش آگاهی به وقایع خوشایند و ناخوشایند</p> <p>- کسب مهارت مهربانی با خود به عنوان والدین</p> <p>- کسب مهارت یوگای ذهن آگاهانه</p>	<p>- دو مورد از رفتارهای مطلوب فرزندان را توضیح دهید</p> <p>- موقعیت‌هایی را مثال بزنید که توجه باعث افزایش رفتار مطلوب کودک شد</p> <p>- پاداش‌هایی که برای فرزند خود مناسب می‌دانید را بگویید و ذکر کنید هر یک مربوط به کدام دسته از پاداش‌ها هستند</p> <p>- رسم و توضیح جدول ستاره به عنوان تمرین یادآوری یک موقعیت ناراحت کننده فرزندپروری در هفته گذشته و انجام مراحل مهربانی با خود با راهنمایی پژوهشگر</p> <p>- یوگای ذهن آگاهانه هر تمرین ۱۰-۱۵ ثانیه</p>
جلسه چهارم	<p>- آشنایی با اصول شکل‌دهی رفتار ذهن آگاهی</p>	<p>- افزایش میزان آگاهی از اصول شکل‌دهی رفتار</p> <p>- افزایش آگاهی در زمینه رفتار مطلوب</p> <p>- چگونگی ماندن در زمان حال با استرس والدگری</p>	<p>چند مثال از رفتارهایی که دوست دارند در فرزند آن‌ها شکل گیرد و ارائه راهکار جهت رسیدن به آن رفتار</p> <p>-توضیح یک مثال از دستور دادن و مراحل آن</p> <p>-طراحی ۲ قانون طبق آموزشی که داده شده</p> <p>-یادآوری یک موقعیت ناراحت کننده</p>

جلسه	هدف	محتوا	فعالیت یا تکالیف اعضای گروه
		- کسب مهارت یوگای ایستاده	فرزندپروری در هفته گذشته و تجربه درد در تمرین ماندن در زمان حال و ثبت در جدول در طول هفته - هر تمرین یوگای ایستاده ۱۰-۱۵ ثانیه و ثبت در جدول مربوطه
جلسه پنجم	- آشنایی با اصول جلوگیری از رفتار نامطلوب - آشنایی با اصول ذهن آگاهی	- افزایش میزان آگاهی در زمینه جلوگیری از رفتارهای نامطلوب (نادیده گرفتن برنامه‌ریزی شده فرزند) - آشنایی با اصول رفتار، پیامدهای طبیعی رفتار، پیامدهای منطقی رفتار یا جریمه رفتاری، استفاده از محروم‌سازی موقت (اتاق خلوت) - افزایش آگاهی در مورد تنبیه - کسب مهارت قدم زدن ذهن آگاهانه	- تشخیص علل رفتار نامطلوب فرزند - ارائه راهکار برای ۳ نمونه از رفتارهای نامطلوب فرزند - ارائه مثال رفتاری برای هر یک از راهکارهای جلوگیری از رفتار نامطلوب - ارائه مثال‌هایی از آثار ناخواسته تنبیه در فرزندان - انجام قدم زدن ذهن آگاهانه به مدت ۱۰ دقیقه
جلسه ششم	- آشنایی با اصول جلوگیری از رفتار نامطلوب - آشنایی با اصول ذهن آگاهی - درک طرح‌واره‌ها	- توانایی مدیریت رفتار در موقعیت‌های دشوار - کسب مهارت مدیتیشن - افزایش آگاهی از طرح‌واره‌های والدین و واکنش بازتابی طرح‌واره‌ها	- ارائه چند مثال از موقعیت‌هایی با کنترل پایین همراه با راهکار - تمرین تمامی برنامه‌های مدیتیشن که در این دوره تاکنون یاد گرفته‌اید به مدت ۳۰ دقیقه - نوشتن موقعیت‌های فرزندپروری و تشخیص سبک طرح‌واره‌ای خود در آن موقعیت خاص
جلسه هفتم	- آشنایی با اصول حل مسئله - آشنایی با اصول ذهن آگاهی - تقویت پذیرش	- کسب توانایی حل مسئله - کسب مهارت مراقبه دوستانه - افزایش میزان پذیرش	- انتخاب یک مسئله از مسائل فرزندپروری در هفته گذشته و انجام مراحل حل مسئله - انجام گام‌به‌گام مراقبه دوستانه مهربانانه، سپس پرسیدن این سؤال از خود (از بعد روحی، جسمی، رابطه‌ای، معنوی و احساسی): چگونه از لحاظ ... از خود مراقبت کنم؟

جلسه	هدف	محتوا	فعالیت یا تکالیف اعضای گروه
			- پذیرش کودک و زندگی همان‌طور که هست
جلسه هشتم	تقویت درک توسط جمع‌بندی و اتمام جلسات	- افزایش میزان آگاهی با مرور جلسات گذشته - چگونگی تسلط و رفع اشکال - کسب توانایی حفظ تغییرات و موانع آن - افزایش آشنایی با منابع - چگونگی جلسات پیگیری	- مرور مهارت‌های آموزش داده‌شده در این ۸ هفته - توصیف فرآیند شخصی خود در این ۸ هفته - آموزش نحوه حفظ تغییرات صورت گرفته در مادر و کودک - معرفی کتاب‌ها و سایت‌های کمک‌کننده - تنظیم زمان برای تماس‌های پیگیری

روایی بسته آموزشی طراحی شده

روایی محتوایی این بسته آموزشی به لحاظ ضرورت، سادگی، واضح بودن و مرتبط بودن، با نظر ۸ کارشناس در این زمینه مورد تأیید قرار گرفت و سپس با بهره‌گیری از روش لاوشه (۱۹۷۵) به تحلیل داده‌های استخراجی پرداخته شد. نتایج حاصل (جدول ۴) حاکی از روایی این مداخله در سطح $p = 0/05$ می‌باشد.

جدول ۴. آزمون لاوشه جهت تعیین روایی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری (با آسیب خواندن)

جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم	جلسه پنجم	جلسه ششم	جلسه هفتم	جلسه هشتم	
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	ضرورت
۰/۷۵	۱	۱	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵	۱	مرتبط بودن
۰/۷۵	۱	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵	۱	۰/۷۵	۱	سادگی
۰/۷۵	۱	۰/۷۵	۱	۱	۱	۱	۱	واضح بودن

Not. P = 0/05

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری (با آسیب خواندن) بود. هرچند پیش‌ازاین پژوهش‌هایی جهت بررسی تأثیر روش‌های فرزندپروری مختلف بر کودکان دارای اختلال یادگیری صورت گرفته بود ولی تاکنون این فرایند به لحاظ ویژگی‌های موجود و همچنین با روش سنتزپژوهی، موردبررسی قرار نگرفته بود و بسته جدیدی برای این منظور ارائه نشده بود. یکی دیگر از ضعف‌های عمده در ادبیات تحقیق در این حوزه عدم توجه به تأثیر فرزندپروری بر رشد کارکردهای اجرایی کودکان دارای اختلال ناتوانی یادگیری بخصوص اختلال خواندن، بود. درحالی‌که یکی از بارزترین نتایج این مطالعه تبیین تأثیر فرزندپروری بر کارکردهای اجرایی به‌واسطه مدل شش خوشه‌ای براون (۲۰۰۶)، مدل اجرایی وارد (۲۰۰۷) و مدل پنج‌عنصری بارکلی (۱۹۹۷)؛ است.

بنابراین تلاش شد با تلفیق بسته‌های استفاده‌شده در پژوهش‌های مذکور، سبک فرزندپروری ویژه این کودکان ارائه شود؛ و به این نحو به خلع موجود پرداخته شود. بدین منظور با استفاده از روش سنتزپژوهی و با استخراج مقوله‌ها از میان ۲۹ منبع داخلی و خارجی (که با بررسی ارتباط با عنوان، هدف، پرسش‌ها و روش این پژوهش انتخاب شدند)، صورت گرفت در این پژوهش درمجموع ۱۶۸ کد، ۹۱ مقوله فرعی و ۲۴ مقوله اصلی یافت شد. در بررسی این پژوهش‌ها می‌توان دید که پژوهشگران به سه سبک فرزندپروری رفتاری (علیزاده فرد و همکاران، ۱۳۹۵؛ بهمنی و علیزاده، ۱۳۹۰؛ هوشور و همکاران، ۱۳۸۸)، مثبت (طهماسب و همکاران، ۱۳۹۷؛ علایی فر و همکاران، ۱۳۹۳؛ عابدی و همکاران، ۱۳۹۱؛ پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۶؛ کولایی و همکاران، ۱۳۹۴؛ جعفری و همکاران، ۱۳۹۰؛ اسماعیل زاده کیانی و همکاران، ۱۳۹۴؛ گندمانی و همکاران، ۱۳۹۶؛ شیخی ولاشانی و شهشهانی، ۱۳۹۹؛ حسینزاده ملکی^۱ و همکاران، ۲۰۱۴؛ کاندیس^۲

^۱ HosainzadehMaleki

^۲ Candice

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان...؛ عابدینی و همکاران | ۵۷

و همکاران، ۲۰۲۰؛ چکو^۱ و همکاران، ۲۰۱۷) و ذهن آگاهانه (فضلی و سجادیان، ۱۳۹۵؛ بهبهانی و برزگر (۱۳۹۶؛ شریفی ریگی و همکاران (۱۳۹۷؛ نیربی^۲ و همکاران، ۲۰۱۳؛ کانديس و همکاران، ۲۰۲۰؛ میلر و برکر^۳، ۲۰۱۷)، توجه ویژه‌ای داشته‌اند بنابراین تلاش شد در تهیه بسته پیشنهادی از تلفیقی از مولفه‌های این سه رویکرد استفاده گردد شامل: آموزش روان‌شناختی، معرفی و تعیین ساختار، سبک‌های فرزندپروری، ذهن آگاهی، مشاهده و ثبت رفتار، خودآگاهی والدین و راهکار، ارتباط مثبت والد-کودک، افزایش رفتارهای مطلوب، شکل دهی رفتار، جلوگیری از رفتار نامطلوب، طرحواره، حل مساله، پذیرش، مرور، جمع‌بندی و اتمام جلسات. تا بدین نحو بهتر بتوان به هر دو مؤلفه اساسی مورد نظر آموزش فرزندپروری پرداخت. به طوری که برای مؤلفه صمیمیت و اطمینان بخشی در فرزندپروری، مقوله‌های آموزش روان‌شناختی و پذیرش، ذهن آگاهی، خودآگاهی والدین و راهکار، طرحواره‌ها و ارتباط مثبت والد-کودک در نظر گرفته شد و برای مؤلفه کنترل رفتاری در فرزندپروری، مقوله‌های آموزش روان‌شناختی، سبک‌های فرزندپروری، مشاهده و ثبت رفتار، افزایش رفتارهای مطلوب، شکل دهی رفتار، جلوگیری از رفتار نامطلوب و حل مساله در نظر گرفته شد.

از دیگر سو با تنظیم مؤلفه‌های بسته مداخله به این شکل تلاش شد به ارتقای کارکردهای اجرایی و به طبع آن بهبود اختلال یادگیری ویژه این کودکان کمک شود. چراکه طبق نظریه بارکلی بزرگ‌سالان با "وام دادن" مهارت‌های اجرایی خود به کودک از دو طریق به جبران رشد ناقص کارکردهای اجرایی آنان کمک می‌کنند. مبتنی بر مدل کارکردهای اجرایی بارکلی (۱۹۹۷) مهارت‌های اجرایی در کودکان ابتدا به صورت خارجی تجربه می‌شود که توسط والدین یا دیگر بزرگ‌سالان مسئول، به صورت راهنمایی یا محدودیت گذاری ارائه می‌شود که مؤلفه‌های آموزش روان‌شناختی، سبک‌های فرزندپروری، مشاهده و ثبت رفتار، افزایش رفتارهای مطلوب، شکل دهی رفتار، جلوگیری

^۱ Chacko

^۲ Nirbhay

^۳ Miller & B. Brooker

از رفتار نامطلوب و حل مسئله؛ می‌تواند مفید باشد. همچنین بر اساس مدل کارکردهای اجرایی بارکلی (۱۹۹۷) به تدریج، کودکان ابتدا با تقلید از عملکردهای اجرایی والدین و دیگر بزرگسالانی که مشاهده می‌کنند و سرانجام با اتخاذ تصمیمات مستقل‌تر، برای تنظیم رفتار خود در غیاب والدین و دیگر بزرگسالان، این مهارت‌ها را رشد داده و تنظیم می‌کنند. طبق گفته شانک^۱ (۲۰۲۰)، شایستگی الگو موجب بهبود فرایند تقلید می‌گردد. مقوله‌های آموزش روان‌شناختی و پذیرش، ذهن آگاهی، خودآگاهی والدین و راهکار، طرح‌واره‌ها و ارتباط مثبت والد-کودک بسته تدوین شده می‌تواند به ارتقای شایستگی والد کمک کرده و بدین نحو این الگوپردازی از مهارت‌های اجرایی آنان را بهبود بخشد.

در طراحی این برنامه آموزش فرزندپروری در وهله اول بر ارتقای دانش والدین از شرایط و ویژگی‌های ویژه کودکان دارای اختلال یادگیری خاص بخصوص اختلال یادگیری خواندن تلاش گردید. آگاهی والدین از خصوصیات کودک دارای اختلال رشدی، مربوط به درک دانش و مهارت لازم برای تربیت این کودکان است. چنین آگاهی نه تنها بر حس والدین مبنی بر کنترل رفتار فرزند تأثیر می‌گذارد (هریسون و سوفرونوف^۲، ۲۰۰۲؛ زوی، جونز، تورگارد، یورک و دنیس^۳، ۲۰۱۲)، بلکه بر درک و تصمیم‌گیری آن‌ها در مورد رفتار و نیز آینده این کودکان نیز تأثیر می‌گذارد (مکاستی، دیزانایک، اسپرن، کوت و بیگر^۴، ۲۰۱۴). همچنین در برنامه فرزندپروری طراحی شده در راستای بهبود مهارت‌های فرزندپروری والدین تلاش گردید چراکه تحقیقات قبلی نشان می‌داد والدینی که از مهارت‌های والدگری خود درک بهتری دارند بهتر می‌توانند وضعیت چالش‌برانگیز داشتن فرزند دارای ناتوانی را سازمان‌دهی کرده (سوزوکی، کوبایاشی، موریاما، کاگا، هیراتانی، واتانابه، ایناگاکي^۵، ۲۰۱۵) و شرایط فرزندان خود و پیامدهای

^۱Schunk

^۲Harrison, & Sofronoff

^۳Zwi, Jones, Thorgaard, York & Dennis

^۴McStay, Dissanayake, Scheeren, Koot, & Begeer

^۵Suzuki, Kobayashi, Moriyama, Kaga, Hiratani, Watanabe, Inagaki

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان...؛ عابدینی و همکاران | ۵۹

ناتوانی رشد را بپذیرند (هاستین و تاون، ۲۰۰۲). به‌طورکلی سعی شد بسته فرزندپروری با کیفیت‌تری برای این کودکان طراحی گردد، چراکه به دلیل نیازهای روانی و جسمانی خاصی که کودکان دارای اختلال رشدی دارند، این کودکان نیازمند ارائه فرزندپروری با کیفیت بالا می‌باشند (جاویدا پایان، دنی، داویس، فرانسیس و جاکسون، ۲۰۱۵). تا بدین‌سان در بهبود فرایندهای شناختی (فلتچر، ریدلین، فاجز و بارنز، ۲۰۱۹؛ جی، خاوو، گیو، چن، خاوو، جینگ و ویو، ۲۰۲۱) و نیز بهبود مشکلات روان‌شناختی (براون، مکدونالد، بیسیس، مانسون، روحتینسکی و سینگ، ۲۰۲۰؛ فرانکلین، ۲۰۱۹) که این دسته از کودکان در آن دچار مشکل هستند بهبود حاصل گردد.

با توجه به مباحث نظری و یافته‌های پژوهشی، فرزندپروری والدین کودکان دارای اختلال یادگیری خواندن فراتر از آموزش فرزندپروری معمول بوده و تلفیق رویکردهای نظری و پژوهشی در این زمینه را می‌طلبد. نتایج این پژوهش می‌تواند به فهم بهتر اهمیت فرزندپروری در بهبود کارکردهای اجرایی این کودکان کمک کرده و موجب ترغیب درمانگران به آموزش فرزندپروری در کنار مداخلات دیگر گردد. پیشنهاد می‌شود مفاهیم کلی و فرعی استخراج‌شده از این پژوهش به‌عنوان مؤلفه‌های قابل توجه در تحقیقات کیفی بعدی استفاده‌شده و نیز میزان به‌کارگیری این مؤلفه‌ها در والدین این کودکان بررسی شود. همچنین میزان اثربخشی این بسته بر ارتقای کارکردهای اجرایی و به طبع آن مؤلفه‌های خواندن این کودکان، موردبررسی قرار گیرد.

از محدودیت‌های این پژوهش تعداد کم پژوهش‌های فرزندپروری کودکان دارای اختلال یادگیری بود که ما را بر آن داشت از پژوهش‌های مرتبط با موضوع در زمینه اختلال بیش‌فعالی / نقص توجه استفاده کنیم چراکه بنا به گفته دوپاول و گروملی (۲۰۱۳)، این دو اختلال همبودی بالایی با هم دارند.

در پایان از تمامی پژوهشگران که از نتایج یافته‌های آنان در این پژوهش استفاده

^۱Hastings & Taunt

^۲Gavidia-Payne, Denny, Davis, Francis, Jackson

^۳Browna, McDonaldb, Bessec, Mansond, Rohatinskyf & Singhg

گردیده و نیز استادان محترم راهنما و مشاوره رساله دکتری اینجانب سپاسگزارم.

ORCID

Zoleykha Abedini

 <https://orcid.org/>

Rahim Badri Gargary

 <https://orcid.org/0000-0001-7196-6016>

Eskandar Fathiazar

 <https://orcid.org/>

Shahrooz Nemati

 <https://orcid.org/>

Shahram Vahedi

 <https://orcid.org/>

منابع

- ابراهیمی، م؛ کرمی، ج؛ برازنده، س؛ و بیگیان کوله‌مرزی، م. (۱۳۹۴). مداخله‌ای در سازگاری اجتماعی و کاهش رفتارهای تکانشی دانش‌آموزان پسر مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری ریاضی: اثربخشی و کارآمدی آموزش والدین با رویکرد آدلری. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*. ۱۵(۱): ۲۱-۷.
- اسماعیل‌زاده کیانی، م؛ علی‌اکبری دهکردی، م؛ علی‌پور، ا؛ و محتشمی، ط. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش گروهی فرزندپروری مثبت بر مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان دچار اختلال بیش‌فعالی/نقص توجه. *پژوهش‌های روان‌شناختی*. ۱۸(۲): ۷۷-۹۳.
- امیرطهماسب، گ؛ باقری، ف؛ و ابولمعالی، خ. (۱۳۹۷). اثربخشی روش فرزندپروری مثبت بر مشکلات عاطفی-رفتاری کودکان با اختلال یادگیری در دوره ابتدایی. *مجله علوم روان‌شناختی*. ۱۷(۶۹): ۶۰۹-۶۰۱.
- بهبهانی، م؛ و برزگر، ف. (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی آموزش ذهن آگاهانه بر نشانه‌های بالینی و خودکارآمدی کودکان بیش‌فعال و کم توجه. *مجله دانشکده پزشکی اصفهان*. ۳۵(۴۲۹): ۵۱۱-۵۱۷.
- بهمنی، ط؛ و علیزاده، ح. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش مدیریت به مادران بر بهبود شیوه‌های فرزندپروری و کاهش نشانه‌های اختلال نارسایی توجه/بیش‌فعالی فرزندان. *روان‌شناسی افراد استثنایی*. ۱(۱): ۴۴-۲۸.
- تکلی، س. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش بازی درمانی مادران بر مشکلات رفتاری کودکان دارای ناتوانی‌های یادگیری. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*. ۱(۱): ۵۹-۴۴.
- پورحیدری، س؛ بساک نژاد، س؛ داودی، ا؛ و مهرابی زاده هنرمند، م. (۱۳۹۶). اثربخشی فرزندپروری مثبت و ذهن آگاهی بر رابطه مادر-فرزند سالم و رابطه همشیران در خانواده‌های دارای کودک دچار کاستی توجه/فزون کنشی. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*. ۱۱(۱): ۲۶-۷.
- شریفی ریگی، ع؛ حسینی رمقانی، ن؛ و مرادیانی گیزه‌رود، س. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش فرزندپروری مبتنی بر ذهن آگاهی بر اضطراب، تعارض والد-فرزند و خودآزمندی والدگری مادران دارای کودک مبتلا به اختلال بیش‌فعالی-کمبود توجه. *فصلنامه*

پژوهش‌های نویت روان‌شناختی. ۱۳ (۵۱): ۱۳۶-۱۱۳.

شیخی ولاشانی، ز؛ و جوادزاده شهشهانی، ف. (۱۳۹۹). اثربخشی برنامه فرزندپروری مثبت بر کم‌توجهی و بیش‌فعالی-تکانشوری کودکان مبتلا به کم‌توجهی و بیش‌فعالی. نشریه توانمندسازی کودکان استثنایی. ۴(۳۳): ۳۶-۲۵.

صفائیان، ا. (۱۳۹۱). رابطه سبک‌های فرزندپروری با کارکردهای اجرایی، برنامه ریزی-سازمان‌دهی و خودکنترلی در کودکان دارای اختلال نارسایی توجه/بیش‌فعالی. پایان‌نامه جهت دریافت کارشناسی ارشد در رشته روان‌شناسی عمومی. دانشگاه علامه طباطبایی.

فضلی، ن؛ و سجادیان، ایلناز. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش فرزندپروری ذهن آگاهانه بر مشکلات رفتاری کودک و استرس والدگری مادران دارای فرزند مبتلا به اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی. ۱۷(۳): ۳۵-۲۶.

گندمانی، ر؛ نسائیان، ع؛ و فریدی، ر. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش گروهی فرزندپروری مثبت به مادران بر کاهش نشانه‌های اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی. مجله مطالعات ناتوانی. ۹۰(۷): ۶۸-۵۷.

عابدی شاپورآبادی، ث؛ پورمحمد رضای تجربی، م؛ محمدخانی، پ؛ و فرضی، م. (۱۳۹۱). اثربخشی برنامه گروهی والدگری مثبت بر رابطه مادر-کودک در کودکان با اختلال بیش‌فعالی/نارسایی توجه. مجله روان‌شناسی بالینی. ۴(۱۵): ۷۳-۶۳.

عابدی شاپورآبادی، ث؛ پورمحمد رضای تجربی، م؛ محمدخانی، پ. (۱۳۹۱). اثربخشی برنامه گروهی والدگری مثبت بر نشانه‌های اختلال بیش‌فعالی/نارسایی توجه در کودکان. ویژه‌نامه توان‌بخشی اعصاب اطفال. ۱۳(۵): ۴۹-۳۷.

علایی فر، ش؛ مرادی، ع. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش برنامه فرزندپروری مثبت به مادران بر افزایش توانایی خواندن کودکان نارساخوان. فصلنامه روان‌شناسی شناختی. ۲(۶): ۵۰-۴۱.

علیزاده فرد، س؛ محتشمی، ط؛ و ندریس تبریزی، م. (۱۳۹۵). اثربخشی برنامه آموزش والدین بر مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای ناتوانی یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری. ۵(۳): ۸۹-۱۰۳.

غیاثی گیشی، م؛ مشهدی، ع؛ و غنائی چمن‌آبادی، ع. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش کنش‌های اجرایی و نروفیدبک بر ارتقای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. مجله روان‌شناسی مدرسه.

طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان...؛ عابدینی و همکاران | ۶۳

۱۷۷-۱۹۵: (۲)۷.

محرری، ف؛ شهریور، ز؛ تهرانی دوست، م. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش برنامه تربیت سازنده، به مادران بر مشکلات رفتاری کودکان مبتلا به اختلال بیش فعالی کم توجهی. *مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روان*. ۱(۴۱): ۳۰-۳۱.

حسنوندی، ص؛ صالح اردستانی، ص؛ قاضی، ش؛ حسونند، ب؛ و یدی، ف. (۱۳۹۷). مقایسه کارکردهای اجرایی در دانش آموزان با و بدون ناتوانی‌های ویژه یادگیری همراه با مشخصه خواندن و نوشتن. *فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان*. ۱۷ (۴): ۷۰-۸۱.

خدابخشی کولایی، آ؛ شاهی، ع؛ نویدیان، ع؛ و مصلی نژاد، ل. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش برنامه والدگری مثبت به مادران کودکان مبتلا به اختلال نقص توجه و بیش فعالی در کاهش مشکلات برونی سازی شده کودک. *مجله بهداشت روانی*. ۱۷(۳): ۴۳-۳۷.

جعفری، ب؛ فتحی آشتیانی، ع؛ و طهماسبی، ک. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش گروهی برنامه فرزندپروری مثبت به مادران بر کاهش نشانه‌های مرضی کودکان مبتلا به اختلال بیش فعالی / کمبود توجه. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی*. ۲(۷): ۱۳۸-۱۲۳.

هوش ور، پ؛ بهنیا، ف؛ خوشابی، ک؛ میرزایی، ه؛ رهگذر، م. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش گروهی والدین کودکان ۱۰-۴ سال مبتلا به ADHD بر اختلال رفتار فرزندان‌شان. *مجله توان بخشی*. ۳(۳۹): ۳۸-۴۵.

References

- Alias N, Dahlan A, Anwar S, & Ibrahim S. Mothers experiences of parenting a child with dyslexia at dyslexia centre in malaysia. *Jurnal Teknoligi*. (2015). 77(33):17-26.
- Bacon M, Parmentier B, & Barr P. Visuospatial memory in dyslexia: Evidence for strategic deficits. *Memory*. (2013). 21(2):189-209.
- Boland, R. & Verduin, M. *Kaplan & sadocks synopsis of psychiatry*. 12th edition. Wolters Kluwer. (2022).
- Booth N, Boyle M, & Kelly W. Do tasks make a difference? Accounting for heterogeneity of performance of children with reading difficulties on tasks of executive function: Findings from a meta-analysis. *The British Journal of Developmental Psychology*. (2010). 28(1):133-176.
- Blair C, Raver C, & Berry J. Family Life Project Investigators. Two

- approaches to estimating the effect of parenting on the development of executive function in early childhood. *Developmental Psychology*. (2014). 50(2):554–565.
- Breider S, de Bildt A, Nautab M, Hoekstra P, & van den Hoofdakker B. Self-directed or therapist-led parent training for children with attention deficit hyperactivity disorder? A randomized controlled non-inferiority pilot trial. *Internet Interventions*. (2019). 18:100262.
- Browna J, McDonaldb M, Bessec C, Mansond P, McDonalde R, Rohatinskyf N, Singhg M. (2020). Anxiety, mental illness, learning disabilities, and learning accommodation use: A cross-sectional study. *Journal of Professional Nursing*. .۵۸۶- ۵۷۹) :۶(۳۶
- Brown E. Executive Functions and Attention: Deficit Hyperactivity Disorder. Yale University, USA. *International Journal of Disability, Development and Education*. (2006). 53(1):35–46.
- Cooper H, & Hedges V. *Research synthesis as a synthesis process*. Chapter one: the handbook of research syntheses and meta- analysis. Second edition. Russell send foundation. (2009).
- Chacko A, & Scavenius C. Bending the Curve: A Community-Based Behavioral Parent Training Model to Address ADHD-Related Concerns in the Voluntary Sector in Denmark. *J Abnorm Child Psychol*. (2017). 46(3):505-517.
- Dagley C, Campbell L, Kulic K, & Dagley P. Identification of Subscales and Analysis of Reliability of an Encouragement Scale for Children. *The Journal of Individual Psychology*. (2008). 55(3):355-364.
- Danforth J, Harvey E, Ulaszek W, & McKee E. The outcome of group parent training for families of children with attention-deficit hyperactivity disorder and defiant/aggressive behavior. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*. (2006). 37:188–205.
- Dawson P, & Guare G. *Executive Skills in Children and Adolescents*, THE GUI LFORD PRESS, Second Edition. (2010).
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM–5)*. (2013). American Psychiatric Association.
- Doebel S. Rethinking executive function and its development. *Perspectives on Psychological Science*. (2020). 15, 942–946.
- DuPaul J, Gormley J, & Laracy D. Comorbidity of LD and ADHD: Implications of DSM-5 for assessment and treatment. *Journal of Learning Disabilities*. (2013). 46(1), 43_51.
- Fletche M, Reid G, Fuchs S, Barnes, & Marcia A. *Learning Disabilities. From Identification to Intervention*. Second Edition. The Guilford Press. New York London. (2019).
- Frankin D. *Helping Your Child with Language-Based Learning Disabilities*. New Harbinger Publications, Inc. (2019).

- Gavidia-Payne S, Denny B, Davis K, Francis A, & Jackson M. Parental resilience: A neglected construct in resilience. *Research the Clinical Psychologist*. 19(3):111-121.
- Gooch D, Snowling M, & Hulme C. Time perception, phonological skills and executive function in children with dyslexia and/or ADHD symptoms. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*. (2011). 52(2): 195–203.
- Harrison C, & Sofronoff K. ADHD and parental psychological distress: Role of demographics, child behavioral characteristics, and parental cognitions. *Journal of the American academy of child & adolescent psychiatry*. (2002). 41(6): 703-711.
- Hastings R, & Taunt M. Positive perceptions in families of children with developmental disabilities. *American Journal on Mental Retardation*. (2002). 107(2): 116-127.
- Hokkanen I. *Executive Dysfunction in Adults with ADHD or Dyslexia*. (2008). 36th Annual INS Meeting, Hawaii.
- Hosainzadeh Maleki Z, Mashhadi A, Soltanifar A, Moharreri F, & Ghanaei Ghamanabad A. Barkley's Parent Training Program, Working Memory Training and their Combination for Children with ADHD: *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*. (2014). 2(9):54-45.
- Hughes C. Changes and challenges in 20 years of research into the development of executive functions. *Infant and Child Development*. (2011). 20(2):251–271.
- Janice M, Buelow S, Johnson S, Perkins J, & Austin D. Creating Avenues for Parent Partnership (CAPP): An intervention for parents of children with epilepsy and learning problems. *Epilepsy & Behavior*. (2013). ۲۷:۶۴-۶۹.
- Ji L, Zhao Q, Yu H, Chen Y, Zhao J, Jiang Z & Wu L. Effect of Executive Function on Event-Based Prospective Memory for Different Forms of Learning Disabilities. *Front Psychol*. 2021 Mar 5;12:528883. doi: ۱۰.۳۳۸۹/fpsyg.۲۰۲۱.۵۲۸۸۸۳.
- Kirk A, Gallagher G, Coleman B, & Anastasiow N. *Education exceptional children*. (2009). Twelfth edition. Copy right 2009 Cengage Learning, Inc. All Rights Reserved. May not be copied, scanned, or duplicated, in whole or in part.
- Khalid M, & Anjam G. Use of remedial teaching approaches for dyslexic students: Experiences of remedial teachers working in urban Pakistan. *Journal Cogent Psychology*. ۱۵۸۰۱۸۱:(۱)۶.(۲۰۱۹).
- Lawshe. C.H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*. 28: 563-575.
- McEwen B, & Morrison J. The brain on stress: Vulnerability and plasticity of the prefrontal cortex over the life course. *Neuron*. (2013). 79:16–

۲۹.

- McLaughlin A, Sheridan A, & Nelson A. Neglect as a violation of species-expectant experience: Neurodevelopmental consequences. *Biological Psychiatry*. (2017). 82(7):462–471.
- McStay L, Dissanayake C, Scheeren A, Koot H, & Begeer S. patenting stressand autism: the rool of age, autism severity, quality of life and problem behavior of children and adolescents with autism. *Autism*. (2014). 18(5):502-520.
- Menghini D, Finzi A, Benassi M, Bolzani R, Facoetti A, Giovagnoli S, & Vicari S. Different underlying neurocognitive deficits in developmental dyslexia: a comparative study. *Neuropsychologia*. (2010). 48(4):863-872.
- Miller K, & Brooker B. Mindfulness programming for parents and teachers of children with ADHD. *Complementary Therapies in Clinical Practice*. (2017). 28:108-115.
- Janet W, Mah Candice M, Jake L, & Carbert N. Mindfulness-Enhanced Behavioral Parent Training for Clinic-Referred Families of Children With ADHD: A Randomized Controlled Trial. *Journal of Attention Disorders*. (2020). 1– 13.
- Santrock W. *educational psychology*. 6th edition. MC Graw hill india. (2002.)
- Singh N, Sing A, Singh J, Winton A, & Adkins A. Mindfulness Training for Parents and Their Children With ADHD Increases the Children’s Compliance. *J Child Fam Stud*. (2009). 19:157–166.
- Schunk H. *Learning Theories: An Educational Perspective*, 8th Edition. University of North Carolina at Greensboro. (2020.)
- Suzuki K, Kobayashi T, Moriyama K, Kaga M, Hiratani M, Watanabe K, & Inagaki M. Development and evaluation of parenting resilience elements questionnaire (PREQ) measuring resiliency in rearing children with developmental disorder. *PLOS One*. (2015). ۱۰(۱۲):۰۱۴۳۹۴۶.
- Nobel E, Hoekstra P, Brunnekreef A, Messink-de Vries E, Fischer B, Emmelkamp P, van den Hoofdakker B. Home-based parent training for school-aged children with attention-deficit/hyperactivity disorder and behavior problems with remaining impairing disruptive behaviors after routine treatment: a randomized controlled trial. *European Child & Adolescent Psychiatry*. (2019). 29(3):395-408.
- Samuga-barke E, Daley D, Tompson M, Laver-Bradbury C, & Weeks A. Parent-based therapies for preschool attention-deficit/hyperactivity disorder: a randomized, controlled trial with a community sample. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. (2001). 40(4):402-8.
- Sandelowski M, & Barros J. *Handbook for Synthesizing Qualitative*

- Research. Springer Publishing Company Inc. (2007).
Siegel L. *Not stupid, not lazy: Understanding dyslexia and other learning disabilities*. Vancouver, BC: International Dyslexia Association. (2016).
Smith-Spark H, & Fisk E. Working memory functioning in developmental dyslexia. *Memory*. (2007). 15(1):34-56.
Smith D, Brooke N, Jackson N, & Church A. Breaking the perceptual-conceptual barrier: Relational matching and working memory. *Memory & Cognition*. (2019). 47(3), 544-560
Wallace AJ. Early identification of learning disorders helps children succeed. *Pediatr Ann*. (2005). 34(4):328-329.
Ward Sarah. *Executive Function Skills*. (2007). CCC-SLP, SPED PAC Presentation.
Zhao J, Yang Y, Song Y, & Bi H. Verbal Short-Term Memory Deficits in Chinese Children with Dyslexia may not be a Problem with the Activation of Phonological Representations. *Dyslexia*. (2015).21(4): ۳۰۴-۳۲۲.
Zwi M, Jones H, Thorgaard C, York A, & Dennis J. Parent training intervention for attention deficit hyperactivity disorder (ADHD), in children aged 5 to 18 years. *Campbell Systematic Review*. (2012). ۸(۱):۱-۱۰۰.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: عابدینی، زلیخا، بدری گرگری، رحیم، فتحی آذر، اسکندر، نعمتی، شهرروز، واحدی، شهرام. (۱۴۰۱). طراحی برنامه آموزش فرزندپروری برای والدین دارای کودکان با اختلال ویژه یادگیری (با آسیب خواندن): رویکردی سنتز پژوهانه، روان‌شناسی افراد استثنایی، ۱۲(۴۵)، ۲۷-۶۷.

DOI: 10.22054/JPE.2022.62310.2349

Psychology of Exceptional Individuals is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی